

Siklós
János

TITOK MARAD

Sokan írtak már Hemingway kubai házáról. Mégis olyan izgalommal készültem oda, mint iskolás koromban a nyilvănosság előtt rendezett osztályvizsgákra. Azért, ebbe a havannai izgalomba alázattal kevert kíváncsiság is vegyült. Mit láthat egy magyar a világhíres „öreg halász” hirtelen arvaságra vetett hajlékában? Különösen azok után, amit már elolvastott sok-sok újságcikkben.

Havannától néhány kilométerre, autóval talán húsz perc járásra, félkör-koszorúba forduló lankás domb oldalában épített házát, állandó lakhelyét Hemingway, harminc esztendővel ezelőtt. Kőkerítés fogja körül a nagy parkot, s hosszú kacskaringós aszfalt út kalauzol föl a lapostető, ötszobás épülethez.

A kerítésen kívül apró házak utcája fut lefelé a városba vezető főútvonalra. Négerek, mulattok, fiatalok és idősök ácsorognak, ülnek a házak előtt; negyvenfokos, pársz meleg húzódik a kis vískók körül, sipolós léggel jár a levegő a semmittevéstől is fáradt tüdőkben.

Furcsa ellentmondás: a kerítésen kívül Havanna vergődő sorsú népsége, belül meg ott élt a világ szellemi nagyságai közül az egyik, aki naponta túrult-forduult itt a poros utakon a szerencsétlen sorsúak között, és úgy beszélt, társalgott velük, mintha ő is éppen valamelyik vískó függönyözött aitaian lépett volna elő a gyalogjáró szélére.

Tudós kalauzunk azt mondja, hogy sokra becsülték az író, mint embert is. Az írás-olvasás mesterségében járatanok emberi tisztességét, puritán életmódját tartották nagyra.

Fehér bútorzatú előszobában kerti székek, kovácsolt vasvázból üveg, amolyan asztalféle, rajta újságok, folyóiratok, ahogyan az öreg halász itt hagyta. Medvebőrből összekötőszőnyeg, olyan beállításban, hogy a medveszem a szobába lépőre néz. Azt hiszi az ember, hogy ez a medve él, házörző feladatra nevezték. A falon körben agancsok: őz, szarvas, muflon és méltóságátlan fenséges tartásban egy hatalmas oroszlanfele. Saját vadászszámán szépen preparált emlékei. Alattuk fehér könyvespolcok húzódnak.

Balra a hálószoba, amelyben egy fehér ágy áll, szélén könyvekkel, ez is úgy maradt ott, ahogyan Hemingway hagyta, amikor abból az ágyból utoljára fölkel. Mindig így aludt el, könyvek között. Körben a falak mentén derékig érő fehér könyvespolcok, könyvekkel s itt is agancsok, a földön pedig tigrisbőr, oroszlanbőr, finoman kikészítve.

Az egyik könyvespolcon a sarokba támasztva rövidcsövű kispuska, mellette egy hatalmas fekete fele, két csavart-hegyes szarvával, élénk tetsző szemekkel — félelmetes. Szíves kalauzunk fölvilágosít bennünket: az író ezzel a kispuskával szarvas-vadászatra indult és közben ez a félelmetes bika került eléje. Egy lövéssel leterítette, de később meztárta, hogy életében még soha nem volt ilyen nagy veszedelemben. (Pedig nagyon sok veszélyt átvészelte ember volt. Háborúkon, forradalmakon keresztül minden fontos helyet megjárta.) A kispuska és a fekete bika-fele a legnagyobb veszedelem emléke.

Az ággal szemben a fal mellett húzódó fehér könyvszekrény tetején egy rozoga kis írógép, belefűzve papír, mellette kézírás jegyzetek hevernek. Itt dolgozott állva, mezítláb, egy nadrágban. Pedig a padló kőből készült. (Olyan nagy a hőség, hogy parkettát nem lehetne elviselni.)

Felesége az épület mellett egy három emelet magasságú tornyot építtetett, amelynek felső szintjét berendezte dolgozó szobának. Hemingway csak egy napig dolgozott a toronyban, azután visszahúzódt az ágy mellé. Azt mondta, hogy a kilátás igazán szép onnan fentről, messzire látni az ablakból: a völgyes-dombos táj, pálmák, fenyő és bambuszültetvények, buja zöldje és az ezerszínű virágok fenséges panorámája lebilincselő, csak éppen dolgozni nem lehet abban az éteri csöndben. Zavarja a csönd és nem tud írni, hogyha nem hall lépteket, hangokat, ha nem szól a telefon... Az újságíráshoz szor-

kott ember az életnek e zajai nélkül valóban nem tud írni.

A toronyban levő dolgozószobában barna politúros íróasztal áll karosszékkel. Egy magasabb állvány látható, még, amely mellett állva kényelmesen lehet írni. Itt is egy oroszlanbőr hever a szoba közepén egyedül. Azt mondja kísérőnk, a kedves kis kubai lány, aki körbekalauzol bennünket, hogy azt az oroszlanbőrt büntetésből hagyta itt egymagában az író, azért, mert a bestia, mielőtt puszkavégre kapta, megölt három bennszülött vadászvezetőt. Egy csillagvizsgáló távcső látható még, háromlábú állványon, napkeletre fordítva. A középső szinten pedig a halászfelszerelések és régi harcok idejéből való kardok, puskák. Spolcon cipők, csizmák bőrből, szőrméből — minden éstáinak, időjárásnak megfelelő választékban, jól lestrapált állapotban. Itt is könyvespolcok derékmagasságig. Egy fél újságlapnyi nagyságú kép lóg a falon: Hemingway és mellette egy hatalmas hal, Peru környékén fogta, saját filmjéhez: „Az öreg halász és a tengerhez.” Ez a hal éppen olyan, mint amit a könyvben leír.

A torony alsó szintjén laknak a macskák. Ötven macskája volt, s ő foglalkozott velük. Amikor meghalt, a macskák széjelszaladtak, az utódokból tizenheten járnak-kelnek a parkban és elácsorognak a bezárt toronyajtó előtt.

A főépületben a hallal szemben van a dolgozószoba, díobarna könyvespolcok körben egészen a plafonig. Félkör alakú íróasztal, körbeforgatható székek. A felesége tervezte ezt a dolgozószobát, de az író itt csak a postát nézte meg, soha nem használta.

Az íróasztal mellett egy hatalmas agancs: a világon még ma is ez a második legnagyobb. Mussolini kérte tőle, hogy adja el neki. Hemingway visszairt: nem szokta saját állatait eladni. Hasonlóképpen választott Battistának, Kuba forradalom előtti rettenetes hírdiktátorának is. Egy amerikai szobrász egyszerű elkészítette a véreskezű diktátor szobrát, a félméteres bronzszobor zsebre dugott kézzel, szétvetett lábakkal, álló helyzetben ábrázolja a diktátort, s a művész a szobor talapzatába véste a következő mondatot: „Szegény Kuba, neked csak ez jutott.”

Háromszáz darabot készítek belőle és haladó gondolkodású értelmiségieknek széjjelküldték. Az író is kapott belőle. A diktátor a politikai rendőrséggel összeszedte a szobrokat. Hemingwaytől is kérte, de az író nem adta oda, azt mondta, hogy ez a sajátja, tehát nem másé. Battista nem mert vele erőszakoskodni, így a szobor még ma is megvan.

Egyszerű az ebédő. Két tállaló és egy ebédőasztal, s néhány szék, s mindig három teríték. Azzal magyarázzák, hogy az egyik készletét terítették volt, hátha valaki beállt éppen ebédre. A társalgó üde, zöld és rózsaszín bútorokkal, függönyökkel, fehér bútorokkal berendezett. Igen egyszerű. Sok hanglemez látható, Hemingway szerette a zenét, főleg Bach muzsikáját.

A főépülettől balra egy fehér kis faépület áll. Kétszintes. Ez a vendégszoba.

Jobbra a torony mellett leanderbokrokkal és pálmákkal szegélyezett úton lehet eljutni a fürdőmedencéhez. Hemingway itt töltötte napjait, abban a lugasban, vagy a medencében, s állandóan olvasott. Vendégeit is gyakran itt fogadta, akik főként művészek voltak, de nem írók. Az írókat a rossz nyelvek szerint nem nagyon kedvelte.

A park, s az épületek, berendezések mind a kubai köztársaság tulajdonába kerültek. Néhány soros végrendeletében a forradalmi kormányra hagyta minden ingóságát és ingatlanát. Most múzeum. Egy épületet a felesége elkért, a fából épült egykori vendégházat. Hagyják meg neki, hogy ő bármikor eljöheszen Amerikából, mert nem akar elszakadni a régi háztól. Fidel Castro ezt a kérést teljesítette.

A kubai forradalom győzelmét

követően a második évben is megrendezték a szokásos halászversenyt, amelynek a díjait az író osztotta ki korábban is minden évben. Ebben az évben a halászverseny első díját Fidel Castro nyerte. Átvette Hemingwaytől az első díjat, közben annyira belefeledkeztek a beszélgetésbe, hogy az író elfelejtette a többi díjat kiosztani. Másfél óra után aztán a várakozók megszokták a beszélgetést, és szóltak, hogy ha már más győztesek is vannak ebben a versenyben, ők is kapják meg a díjakat. Akkor jöttek rá, hogy a beszélgetés időpontja nem a legszerencsésebb, megvárokoztatta a versenyzőket.

Az amerikai invázió veszélyének idején — a kubai válságról van szó — Mikoján utazott Havannába. Egy alkalommal fölkereste az író, akivel egy fél napig beszélgetett a medence mellett lugasban. Mikoján nagyra értékelte Hemingway írói munkásságát, emberi és politikai magatartását, s az író is a Szovjetunió politikáját, s a kubai nép forradalmi harcát és győzelmét.

Miért lett öngyilkos? Ezt senki nem tudja megmondani, örök titok marad. A feltételezések, halála óta sem szűntek meg. Legkézenfekvőbbnek az látszanék, amit a felesége mond: valószínű megvizsgáltatta magát az orvossal és rákgyanúnak találták. Előtte nem sokkal meghalt egyik legjobb barátja, egy amerikai író, Garry Cooper, s végignézte ennek rettenetes szenvedését, kínlódását. Ezt akarta elkerülni.

Ez a feleségének a véleménye, de hogy ebből mennyi felel meg a valóságnak, azt nem tudja senki. Szinte semmit sem írt, nem is végrendekezett, csupán a már említett havannai házáról és könyvtáráról.

Az biztos, hogy rendkívül gazdag tapasztalatokkal bíró ember volt, akinek lett volna még mondanivalója az emberiség számára, s minden valószínűség szerint a kubaiak új rendjének szellemi támogatásában is közreműködött volna.

Nem csoda, hogy a világ minden tájáról Havannába érkező emberek egyik kérése mindig az, hogy megnézhessék Hemingway árván maradt hajlékát. Ennek az igénynek a kormány nem tud eleget tenni oly módon, hogy a turistákat beengedjék a szobákba, mindenhez hozzányúlhatnak, forgatnak a könyveket, újságokat, bútorokat, s ezáltal elveszne a berendezés eredetisége. Kívülről, a nyitott ablakokon keresztül lehet megnézni a múzeum belsejét. Amikor én ott jártam, volt egy kivétel, a kanadaiak filmet készítenek és ehhez szükségesek voltak a szobák belső berendezéséről készíthető felvételek. Filmeztek — de semmihez sem nyúlhattak.

Kijöttünk a nagy kovácsoltvas kapun, és újra láttuk a sok-sok embert a járdaszélen. Ültek, nézelődtek, éppen úgy, mint akkor, amikor az író is itt járt el előttük az autóján.

Orsovai
EmilEGY HÉT
AZ ALBATROSZBAN

ma ablakod a tengerre néz
holnap hogy is volt álom az egész

ma vulkán ködült kráterébe látsz
holnap nincs ösvény oda se találsz

ma sziklacsipkék klasszikus zene
holnap egy pillanat ma kellepe

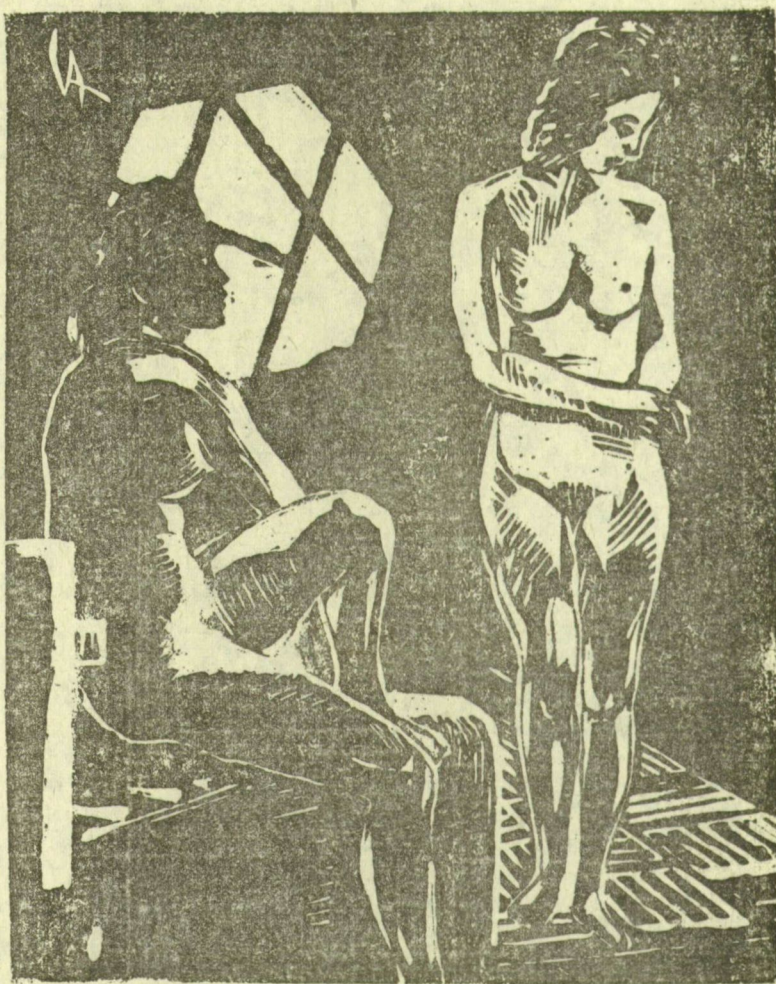
ma megejtene lágy pinéta-ligetek
holnapra ölelésüket majd híhated

ma „ANNA MARIA LAURO Ferry boat”
holnap csak képeslap lesz a hajód

ma utolsóelőtti nap gyors lázroham
holnap ISOLA VERDE nincs több egy ha van

ma még csodálhatod bármerre mész
holnaptól ablakod a tengerre néz

(Forio d'Ischia)

Vincze András

Fürdőben

Nikolényi
István

PARTKORZÓ

Kinek füle jó a természet csendhangjaira, utaznia sem kell: itt hallgatózhat a város közepén. A folyó kora reggel késő este tisztán, érthetően beszéli titkait. Csoda-e, ha melléköltözött a város ütőerének kisebb darabja. Partkorzó: nevezhetnének gyors fogalomházással a Korányi rakpart sétányát és a Stefániát enyhe félívben lekísérő aszfaltutat. Innen lentől, a Boszorkányszigettől olyan csendes a folyó, mintha penitenciát tartana a rakoncátlan kanyarokért, Tokajtól Szegedig.

I.

Duhajkodásának veszedelemnyomait most takarítja a város. A gyermekklinika előtere még csatár, kisebb atomrobbanás epicentrumához fogható — de hát itt korábban sem díszelgett festői látvány. Felszedett utakövek barrikádja őrzi a sebtében egyengetett kavicsos homokköz cseppet sem városias panorámáját. Közvetlenül a partszegély még rendezetlen, de a fenti sétány bejárata, a klinikasor és a gátkorona közötti sáv nyugodt,

gondozott. Az első fák magasra nőttek, törzsükbe az utca művészei faragták elmaradhatatlan kézjegyeiket: „árvíz”, „szeretlek”, satöbbi. A szem-, az ideg-, a bel- és a bőrklinikák után hét-szintes büszke vár, a Sellőház jelenti be a Szőke Tiszát. Innen, a partkorzó szívéből startolnak felfelé az úszóházak. Az úszóhótel előtt parkoló kocsik, szögletes virággyások már feledtetik a dühös víztenger nyomát. Fent Juhász Gyula madárlátta bronzszobra fordít háta a folyónak, nézi a szebb reményű partot évek óta, nem csügged: mi is optimisták vagyunk. A hidhoz hadbaszálltak úszkös táborhelyén talán nem kell bevárni egy újabb rekonstrukciót.

A hídlábak túloldaláról szökőkút üzen ide: a múzeumi oroszlanok magasságáig 21 csőágyúból kitörő, majd aláhulló víz kánikulában is kellemesre hűti a környéket.

II.

A múzeum oldalán Markovits Ivánnak, a magyar gyorsírás úttörőjének mellszobrára már újra a Tiszát nézi. Több öröme telhet benne, mint a kezdődő Stefánia puha pázsítja alatt szerénykedő várban. A város idegenforgalmi büszkeségét már-már vétkes közönyt rejti talonba: amíg pázsitnak tartottuk, olykor érdemes volt átjárni. Most a rozsdás lakatlánc mögött rendezetlen raktárpincét rejt (még ha csak rejtene) az üvegajtó. Mi lesz a vármúzeumból? Otthonos belsejéből, regényes mélykertjéből, romantikus tetőteraszából? A dudva, a gaz mögül nemcsak elherdált százezrek kuncognak, amiről egy ügyesen tervezett vendéglátói rezervátum mond le kit tudja mióta — a város, a partkorzó is szegényebb általa. Körötte a Stefánia (így neveztek hajdan a Stefániát) lassan visszakapja ünnepi ruháját. A víznyomta aszfalt még töredezett, de a park bólogató lombjal újra élénkzöld színekre, virágokra, játszóterekre borulnak.

A hajóállomástól megszakad a partkorzó, noha az aszfaltos járda még soká felkíséri a folyót. A finánciára laposakat pislant a Szalámigyár tornya: csak a legfelső úszóház kérdéskedik víz-sza haszontalan.

III.

Bár a város megúsza, az árvészély új helyzetet teremtett. A gátak, az egész partfront megteremtésének terveit tette az asztalra. Nyitott kérdés, a szegedi partkorzónak milyen jövőt szán-